

Як українці розуміють поняття
**меценатство, благодійність
і філантропія?**

Благодійна сфера в Україні за часів незалежності стрімко розвивається: до благодійності дедалі активніше долучаються звичайні громадяни, зростає кількість благодійних організацій, підвищується їхня організаційна культура, урізноманітнюються форми благодійності. Природно, ми все частіше у професійній і щоденній діяльності чуємо і вживаємо терміни, пов'язані із цією сферою: *"меценатство", "благодійність", "філантропія"*.

Але чи розуміють їх правильно пересічні українці? Який смисл вони вкладають у ці поняття? Відповіді на ці та дотичні питання мала на меті отримати команда Zagoriy Foundation, яка спільно із соціологічним центром "Соціоінформ" провела низку фокус-групових дискусій, присвячених проблематиці культури благодійності в Україні*.

* Загальнонаціональне дослідження «Благодійність очима українців» складалося з 10 фокус-груп із населенням і охопило основні макрорегіони України — Центр, Південь, Схід, Захід — та різні типи населених пунктів: столицю, обласні центри, менші міста та села. Учасниками фокус-опитувань стали представники різних гендерних і вікових груп (від 18 років і старші). Проводилося в період з 5 по 10 червня 2019 року.

Меценатство, благодійність і філантропія

Найбільш широко вживаним і звичним для українців є поняття **благодійність**. Трактують його доволі розлого — як "допомогу іншим" у всіх можливих формах: від матеріальної до моральної. *«Будь-яка допомога: матеріальна, фізична, фінансова, моральна», — ділиться своїми міркуваннями мешканка Дніпра. «Допомога буває не тільки матеріальна. Але ще й психологічна, юридична. Або у вигляді ... ось підтримати людину, наприклад з інвалідністю, провести якийсь психологічний тренінг», — додає киянин.*

Благодійні вчинки, на думку українців, — це переважно поклик серця, допомога через співпереживання та співчуття: *«Благодійність — це добре серце людей, що відгукуються на чужі проблеми, хочуть допомогти», — говорить мешканка Львова. «Це коли сам від себе, щось від душі віддаєш», — підтримує її житель Чернігова.*

Благодійність, на переконання опитаних, — завжди акт доброї волі. Тому благодійністю не можна вважати кошти, які українці "примусово-добровільно" жертвують на розвиток дитячих садочків, шкіл, лікувальних закладів. *«Благодійність — це справа добровільна. Якщо це примусова платня, і тим більше незаконна, то це правопорушення. Ось ці благодійні внески в школах і садочках — це не благодійність. Але написано начебто благодійний фонд», — зауважує киянка.*

Ключовий критерій — така допомога має бути безкорисливою. *«Якщо ти отримуєш з цього якусь [користь], то благодійності в цьому вже немає», — акцентує житель Херсона.*

Саме тому благодійністю не вважають:

- Збирання коштів/ волонтерство заради власної вигоди. *«Я бачила оголошення, що [пропонують] йти там збирати кошти, і ти з цього матимеш відсоток. Це вже не благодійність», — запевняє мешканка Києва.*
- Допомогу з очікуванням «подяки» чи винагороди. *«Якщо це щось на зразок "ми вам доставимо продукти, а ви нам ділянку землі віддасте" — це вже не благодійність», — додає киянин.*
- Допомогу з метою власного піару, до якої часто вдаються політики й бізнес. *«Якщо депутат ділиться з кимось, щоб за нього проголосували, — це піар, а не благодійність», — наводить приклад львів'янин. — Зробив на копійку, а роздмухав на мільйон». «Особливо часто так депутати роблять перед виборами», — додає мешканець села на Львівщині.*

■ Допомогу рідним і друзям, адже така допомога є природною. «Мені чомусь здається, що допомога родичам або сусідам — це не благодійність. Це просто допомога. Якщо чужій людині — це, дійсно, благодійність», — розмірковує мешканка Дніпра.

Показово, що багатьом учасникам дослідження вкрай складно було сформулювати, що вони вкладають у поняття благодійність, тож замість тлумачення терміна вони перелічували бенефіціарів (тих, кому можна надавати допомогу) або її форми (різновиди).

«Благодійність — це збір грошей на щось. Допустімо, на операцію, або на якісь речі, або канцтовари. Їжа для тварин. Допомога переселенцям. Допомога пенсіонерам, стареньким, самотнім людям», — перераховує харків'янин. «Деякі грошима допомагають, деякі можуть просто морально, фізично допомогти, якщо грошей немає», — доповнює мешканка Херсона.

Неодноразово благодійність учасники фокус-опитування ілюстрували прикладами **самоорганізації людей для збирання коштів або власної участі** в благодійності. «Це от коли шкільні ярмарки, те ж саме діти збирають благодійність», — розповідає житель містечка на Харківщині. «Або коли люди організовують там збір грошей на те, щоб щось придбати, або зробити операцію, або купити одяг», — додає киянин. «Ми збирали книжки і речі для притулку. І коли жінка потрапила в лікарню і їй три дні операцію не робили, то люди наскладали грошей у скриньку», — ділиться спогадами мешканка села на Херсонщині.

Таке розуміння благодійності, безумовно, вселяє оптимізм, оскільки свідчить про активну залученість українців до благодійної справи, а також формує уявлення про головного агента благодійності — звичайних людей (рідше — благодійні фонди). Водночас ілюстрація поняття — це своєрідна втеча від його визначення.

Тож стає очевидним, що багато учасників фокус-груп лише інтуїтивно відчують таку ознаку благодійності, як скерованість на розв'язання окремих проблем чи виправлення ситуацій, з якими вони стикаються.

Меценатство, благодійність і філантропія

Поняття благодійність і меценатство у свідомості українців чітко розділені. По-перше, **меценатство — здебільшого грошова допомога** (тоді як благодійність може набувати різноманітних форм).

По-друге, воно обов'язково **є доволі значним за обсягами/масштабнішим**. «Меценатство — це організація глобальна, яка включає в себе кілька фондів. А благодійність — це може бути приватна фірма, яка збирає речі, продукти», — говорить житель Херсона. «Це ось таке, ну, у фінансовому плані більш солідніше, ніж благодійність», — додає мешканець села на Львівщині.

По-третє, це допомога у досягненні чітко визначеної мети, як правило — **сприяння культурі, мистецтву, спорту**. «Меценати допомагали театру, видавництву, художникам, тобто в сфері культури», — пояснює один із респондентів зі Львова. «Вони більше займаються... там... мистецтвом, спортсменів підтримують... Тобто вони не бідним людям допомагають. Не бідним, не хворим, а вони вже такими справами великими займаються», — підтримує його киянин. Отже, йдеться не про допомогу потребуючим, а про сприяння розвитку певної сфери життя суспільства.

І нарешті, учасники дослідження впевнені, що меценатство **не є безкорисливим**, а неодмінно передбачає, що жертводавці отримують певну вигоду: фінансову чи іміджеву. «Меценатство переслідує якісь інтереси — байдуже, які. Або вкладення грошей. Або щоб прославитися, як той же Сава Морозов, той же Третяков — зараз його знає весь світ завдяки його галереї», — розмірковує учасник фокус-групи з містечка на Харківщині.

Тому меценат, за уявленнями українців, — **неодмінно багата людина**. «Меценатом може виступити якийсь там мільйонер. Фактично, він як спонсор», — пояснює мешканка села на Львівщині. «Меценатство — це люди більш забезпечені. Вони можуть зразу цілому селу допомогти. А благодійність — це більше для людей з малих організацій», — додає чоловік з Херсонщини.

Отже, і ставлення до меценатів суперечливе. Хтось вважає, що меценати заслуговують на повагу та захоплення, оскільки жертвують значні кошти на розвиток культури, мистецтва тощо. Дехто висловлює негативне ставлення — як до багатіїв/олігархів, які жертвують кошти у власних меркантильних інтересах. Часто роль останніх зводять до спонсорства заради піару чи формування лояльності.

Філантропія — найменш зрозуміле поняття з синонімічного ряду слів на позначення благодійної діяльності, як засвідчили результати здійсненого дослідження. Пояснити його змогли близько чверті учасників груп в обласних центрах, одиниці — в райцентрах і ніхто — у селах.

Як правило, під **філантропією** розуміють **масштабні проекти планетарного значення, покликані змінити життя людства на краще — змінити світ**. «Благодійність — це ти віддав якусь частину грошей, частину часу. Філантроп — це більш масштабне, на мій погляд, явище», — говорить мешканець Дніпра. «Філантроп жертвує безкорисно гроші на різні благі цілі, як і меценат. Тільки меценат більше в сфері культури. А філантроп — в сферах, які він вважає важливими, перспективними, життєво необхідними для людства, для природи», — доповнює його думку киянин.

Вважається, що філантропія **зосереджена переважно на сферах екології, технологій майбутнього, суспільних проблемах**.

«Якщо меценат — це людина, яка фінансує мистецтво, то філантроп фінансує якісь суспільні проекти або окремі галузі науки, наприклад, університет», — розповідає мешканець Львова. «Філантропія — це більш глобально. В масштабах планети, що стосується екології, наукових робіт, які дадуть змогу щось людині покращити», — додає жителька містечка на Житомирщині.

Філантропія, на думку учасників дослідження, завжди переслідує конкретну мету — вона надзвичайно цілеспрямована. «Мені здається, це не стихійна трата грошей, як би все одно, куди», — пояснює учасник дослідження з Харкова. В її основі — цінності сталого розвитку й ідеї гуманізму. Тому філантропів сприймають украй позитивно — як людей із місією і цінностями. «Це люди, які бажають залишити свій слід в історії. Не стільки навіть в історії, скільки перед Богом», — зауважує житель містечка на Житомирщині.

Отже, проведені Zagoriy Foundation дослідження демонструють, що зазвичай благодійністю респонденти вважають будь-яку допомогу іншим, без пошуку власної вигоди, але найчастіше — фінансову. Слова "меценатство" та "філантропія" у повсякденному лексиконі українців є менш вживаними — їх зміст та контексти використання вдається визначити лише колективними зусиллями. Крім того, можна зауважити, що учасникам дослідження складно зіставляти згадані терміни й давати їм визначення.

Місія Zagoriy Foundation — розвивати культуру благодійності, щоб вона стала органічною і невід’ємною частиною життя кожного українця. Водночас ми усвідомлюємо необхідність упроваджувати інформаційні та освітні кампанії, які б поширювали знання про те, як працює благодійна сфера і чому в перспективі вона змінює життя кожного. Для глибинного розуміння цих процесів варто розрізняти поняття **благодійність, філантропія та меценатство**.

Меценатство, благодійність і філантропія

«Меценатство — це велика ресурсна підтримка освітніх та мистецьких проектів, оскільки освіта та мистецтво — це ніби клей, що робить людину та суспільство цілісними, допомагає поєднати земні бажання з амбітними мріями.

Благодійність — здійснення добрих справ будь-якого формату, масштабу та тематики, на які людина віддає частину ресурсу, не очікуючи зиску для себе.

Філантропія — системна діяльність, пов'язана з великими по змісту та впливу проектами» — зазначає співзасновниця Zagoriy Foundation Катерина Загорій.

За очевидної спорідненості між цими трьома термінами є принципова відмінність, яку ми у Фонді бачимо в такому:

- **Благодійність** — це перш за все реагування на поточні суспільні потреби, тоді як філантропія орієнтується на стратегічне бачення й системний підхід заради позитивних трансформацій суспільства в майбутньому.
- Допомогти купити одяг чи продукти людині, що опинилася у скруті, — благодійний вчинок. Акумулювати кошти та ініціювати створення центру, який займатиметься поновленням документів та ресоціалізацією безхатьків, — це швидше **філантропія**, бо така діяльність має довготривалий ефект і змінює життя не однієї людини, а суспільства в цілому.
- **Меценатство** — це реалізація бажання людей із високою фінансовою спроможністю віддавати частину власного капіталу на фінансування освіти, культури, мистецтва, медицини та наукових досліджень — тобто сфер життя, без яких сталий розвиток суспільства неможливий.
- Історія людства свідчить про те, що безліч великих культурних і наукових явищ були б узагалі неможливими без участі та підтримки меценатів. Це одна з причин, чому культуру меценатства варто зберігати та поширювати так само, як філантропію та культуру благодійності.

Підсумовуючи, зазначимо, що кожне з цих понять охоплює свій сегмент сприяння сталому розвитку суспільства. Кожна з цих форм допомоги важлива і заслуговує на повагу та підтримку. А кожен українець може свідомо самостійно обрати, за яким принципом він/вона може/бажає допомагати або яку ініціативу підтримати фінансово, організаційно, інформаційно) — благодійну, меценатську чи філантропічну.